

שאלות ותשובות לסיכום מסכת חגיגה

פרק ראשון; דף ב (ד)

- א. אלו הם החייבים במצות ראייה ואלו פטורים?
ב. מי שחציו עבד וחציו בן חורין – מה תקנתו?

א. הכל חייבים בראיה, חוץ מחרש שוטה וקטן ושומטום ואנדרוגינוס ונשים (זכורד) ועבדים שאינם משוחררים, החיגר, והסומא (רגלים). ע' להלן ד סע"א. או מיראה – יראה. ערש"י מנחות צג.) והחולה והזקן ומי שאינו יכול לעלות ברגליו (- הרך והענוג מאד (גמרא ד: רמב"ם) שאין יכול לילך בלא מנעל. רש"י שם).
א. לדברי הירושלמי, בראיית פנים בעזרה חייבים גם נשים וקטנים, בדומה להקהל, ורק מקרבן ראייה פטורים, אבל שיטת תלמודנו שפטורים אף מראיית פנים (עפ"י תוס'). וכן כתבו אחרונים להוכיח מר"ה ו: שאשה פטורה מכל וכל. ויש מי שכתב בדעת הרמב"ם כהירושלמי – ע' בשו"ת דובב מישרים ח"א קלד).

ב. בגמרא להלן (ד). אמר אביי שומטום שנתמעט מזיכורד, אפילו ביציו מבחורף שהוא זכר ודאי. ויש מי שכתב שמדברי הרמב"ם (חגיגה ב,א) יש לשמוע שלא נפטר באופן זה (ע' בחדושי הנצי"ב. ואולם בלקוטי הלכות סתם כדברי הגמרא. וע"ע בשפת אמת ובחדושי הגר"ח על הש"ס ובשו"ת דובב מישרים (ח"א קלד) בהסבר לשון הרמב"ם, ולדבריהם אף הרמב"ם מודה לדינא שפטור).

ג. מדברי התוס' (ב: ד"ה ומי) יש ללמוד שזקן או חולה שאינו יכול לעלות ברגליו מעירו לירושלים, פטור. ונראה שאעפ"י שפטור, אם הגיע לירושלים חייב לעלות לעזרה אם יכול לילך לשם ברגליו, וכן אם הכניסוהו להר הבית ויכול להכנס ברגליו – חייב.

אבל אפשר לפרש ששערו חכמים שכל שאינו יכול לילך כדי הליכת הר הבית פטור לגמרי ואף אם עלה עד שער העזרה פטור, ואם נכנס לא קיים מצוה. [ולפי דרך זו יש לומר שגם אם אין יכול לילך ברגל מעירו לירושלים – חייב לרכוב על החמור ולעלות, כל שיכול לעלות ברגל מירושלים להר הבית] (עפ"י חזון איש קכט,א. ונקט בפשיטות שהשיעור הוא כדי שיכול להגיע לעזרה, וכן כתב בתוס' יום טוב. ואולם באור שמה (בית הבחירה ו,י) משמע שכל שיכול לעלות להר הבית חייב).

קטן שהגיע לחינוך, חייב אביו להעלותו (מדרבנן. כדלהלן ד ו; רש"י ותוס'). ואיזהו קטן שפטור – בית שמאי אומרים: כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית. ובית הלל אומרים: כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית.
שאר דיני הקטן בראייה – להלן ו.

מי שחציו עבד וחציו בן חורין; לפי מה שאמרו בית הלל בתחילה שעובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד – פטור מראייה. כן אמר רבינא (אל פני האדן ה' – מי שאין לו אלא אדון אחד. ד.). ואמרו בגמרא (ל'אבעית אימא') שלפי משנה אחרונה שכופים את רבו לשחררו – חייב בראייה (כאילו כבר נשתחרר. כפרש"י ותוס').

א. הרמב"ם (חגיגה ב,א) פסק לפטור חצי עבד וחצי בן חורין. והראב"ד השיגו (ובלקוטי הלכות סתם לחייב).

ב. עבד שרבו הפקירו ועדיין מעוכב גט שחרור; מדברי הרשב"א בגטין נראה שחייב בראיה כיון שאינו משועבד לאדון למעשה ידיו (עפ"י שער המלך סוף הלכות חגיגה, והקשה על זה מסוגית הגמרא). מי שהיה פטור ביום ראשון ונתחייב בימים שלאחר מכן, כגון חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני; נחלקו הדעות אם חייב אם לאו, כי שמא כל הימים תשלומין דראשון הם ואין בהם חיוב עצמי, והפטור בראשון פטור בכלם.

וכן הלכה, שכולם תשלומין דראשון (רמב"ם). אבל אם נתפשט ביום הראשון – פשוט שחייב (עפ"י תוס'). ואם נעשה חיגר בליל יום טוב ראשון – משמע ברמב"ם שפטור, כיון שבתחילת היום אינו ראוי (ע' משנה למלך; רעק"א). וע"ע להלן ט.

סומא באחת מעיניו; אמר יוחנן בן דהבאי משום רבי יהודה שפטור (יראה – יראה).

להלן בגמרא ובסנהדרין (ד:): משמע שיש מחלוקת בדבר. ואולם הרמב"ם פסק כרבי יוחנן בן דהבאי. ובטורי אבן (ריש קונטרס אבני שהם) כתב שהלכה כרבים החולקים עליו. (וצריך עיון שלא הזכיר מדברי הרמב"ם שפוסק להפך. ע' מנחת חינוך תפט,ו).

חרש באזנו אחת – פטור מן הראיה (כן אמר רבי תנחום. ובירושלמי תלו זאת במחלוקת תנאים. מובא בתוס').

חיגר ברגלו אחת – פטור מן הראיה (רבי תנחום. רגלים – רגלים). וכן בעלי קבין פטורים (פעמים). אחרים אומרים: המקמץ (צואת כלבים) והמצרף נחושת ובורסי פטורים (מפני שאין יכולים לעלות עם כל זכורף ביחד).

הרמב"ם (חגיגה ב,ב) פסק שמטהרים גופם ומלבושם ועולים בכלל ישראל ליראות (וע"ש בכס"מ). וכן **טמא פטור מראיה (ובאת שמה... והבאתם שמה – כל שאינו בביאה אינו בהבאה)**. והערל כטמא לדברי רבי עקיבא (להלן ד. ויש לשמוע מהתוס' שערל שמתו אחיו מחמת מילה – חייב בראיה. ע' שו"ת פרי יצחק ח"א לב ד"ה אלא דבאמת).

מי שאין לו קרקע פטור מלעלות לרגל (פסחים ת. והרמב"ם השמיט זאת. והמאירי שם כתב בפירוש שחייב לעלות. וע' בחדושי הנצי"ב כאן ובחזו"א קכט,ג).

לדברי הרמב"ם (חגיגה ב,ד) כל הפטורים מראיה פטורים מהבאת קרבן חגיגה. ולדעת התוס' חייבים בחגיגה מלבד חרש שוטה וקטן שאין בהם דעת, וכן ערל וטמא שאין משלחים שום קרבן.

ב. מי שחציו עבד וחציו בן חורין – עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד. דברי בית הלל. בית שמאי אומרים: כופים את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב לו שטר על חצי דמיו – מפני תיקון העולם, שלא ייבטל העבד מפריה ורביה. וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי.

דפים ב – ג

ב. מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר – מה דינו במצוות שמחה, הקהל וראיה ובשאר מצוות?

מדבר ואינו שומע ('חרש') או שומע ואינו מדבר ('אלם') – הרי הם כפקחים לכל דבריהם וחייבים בשמחה ובשאר מצוות, אבל פטורים מראיה ומ'הקהל' (נאמר בהקהל למען ישמעו ולמען ילמדו – ילמדו. ולמדו 'ראיה – ראיה' מהקהל לפטור מן הראייה).